

THE CONTENT OF THE PRINCIPLE OF HUMAN DIGNITY AS A NEW PARADIGM OF SOCIAL DEVELOPMENT IN THE NEW UZBEKISTAN DEVELOPMENT STRATEGY

Jumayev Nuriddin Sodiqovich

Teacher, Ro'zi Choriyev Specialized Boarding School of Arts, Termez

Abstract

This article analyzes the philosophical and theoretical foundations of the principle of human dignity advanced in the New Uzbekistan Development Strategy and its content as a new paradigm of social development. The historical evolution of the concept of human dignity is examined through the perspectives of Western philosophy and contemporary axiological approaches, highlighting its close relationship with freedom, human rights, spirituality, and the system of values. Furthermore, the study scientifically substantiates the transformation of the principle of human dignity into a methodological foundation for the development of the state and society in New Uzbekistan. As the author's original contribution, an integrative interpretation is proposed that combines the legal, axiological, and anthropological dimensions of the principle.

Keywords

human dignity, New Uzbekistan, development strategy, social development, axiology, human rights, freedom, philosophical anthropology, value, social paradigm.

YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOT STRATEGIYASIDA INSON QADRI TAMOYILINING YANGI IJTIMOIIY TARAQQIYOT PARADIGMASI SIFATIDAGI MAZMUNI

Jumayev Nuriddin Sodiqovich

Termiz Ro'zi Choriyev nomida ixtisoslashgan san'at makrab-internati o'qituvchisi

e-mail: uzbekxan1986@gmail.com <https://orcid.org/0009-0000-1763-7735>

Annotatsiya: Mazkur maqolada Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida ilgari surilgan *inson qadri* tamoyilining falsafiy-nazariy asoslari va uning yangi

ijtimoiy taraqqiyot paradigmasi sifatidagi mazmuni tahlil qilingan. Inson qadri tushunchasining tarixiy evolyutsiyasi G'arb falsafasi va zamonaviy aksiologik yondashuvlar asosida yoritilib, erkinlik, huquq, ma'naviyat hamda qadriyatlar tizimi bilan uzviy bog'liqligi ochib berilgan. Shuningdek, inson qadri tamoyilining Yangi O'zbekistonda davlat va jamiyat taraqqiyotining metodologik mezoniga aylanishi ilmiy jihatdan asoslanib, mualliflik yondashuvi sifatida uning huquqiy, aksiologik va antropologik jihatlarini birlashtiruvchi integrativ talqini taklif etilgan.

Kalit so'zlar: *inson qadri, Yangi O'zbekiston, taraqqiyot strategiyasi, ijtimoiy taraqqiyot, aksiologiya, inson huquqlari, erkinlik, falsafiy antropologiya, qadriyat, ijtimoiy paradigma.*

XXI asrda inson kapitali, ijtimoiy adolat va barqaror taraqqiyot masalalari global rivojlanishning ustuvor yo'nalishlariga aylangan bir sharoitda inson qadri tamoyili zamonaviy davlat siyosati va ijtimoiy taraqqiyotning asosiy metodologik mezonlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlari, inson huquqlariga oid xalqaro hujjatlar hamda demokratik davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, jamiyat taraqqiyotining haqiqiy mezoni iqtisodiy o'sish sur'atlari emas, balki insonning huquq va erkinliklari, munosib turmush darajasi hamda o'z salohiyatini ro'yobga chiqarish imkoniyatlari bilan belgilanadi. Shu bois inson qadri masalasi zamonaviy falsafa, siyosatshunoslik, huquqshunoslik va sotsiologiyaning kesishgan nuqtasida tadqiq etilayotgan kompleks ilmiy muammolardan biri hisoblanadi [1; 4].

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida ham aynan inson manfaatlarini ta'minlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini kafolatlash, adolatli fuqarolik jamiyatini barpo etish hamda davlat organlari faoliyatini "inson – jamiyat – davlat" tamoyili asosida tashkil etish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Natijada inson qadri tushunchasi axloqiy yoki huquqiy kategoriya doirasidan chiqib, mamlakat taraqqiyotining konseptual va metodologik asosiga aylandi [3]

Biroq ilmiy adabiyotlarda inson qadri tushunchasining mazmuni, tarkibiy

elementlari hamda uning yangi ijtimoiy taraqqiyot paradigmasi sifatidagi mohiyati yuzasidan yagona nazariy yondashuv shakllanmagan. Ayrim tadqiqotchilar mazkur tushunchani inson huquqlari bilan bog'lasalar, boshqalari uni axloqiy qadriyat yoki falsafiy antropologiyaning markaziy kategoriyasi sifatida talqin qiladilar. Mazkur holat inson qadri fenomenining ko'p qirrali tabiati bilan izohlanadi hamda uni kompleks falsafiy tahlil qilish zaruratini yuzaga keltiradi [1; 5]. Inson qadri tushunchasining ilmiy evolyutsiyasini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, u tarix davomida turli falsafiy maktablar tomonidan turlicha izohlangan. Antik davr mutafakkirlari insonning qadr-qimmatini uning aqliy salohiyati va axloqiy kamoloti bilan bog'lagan bo'lsalar, nemis klassik falsafasi vakillari uni shaxs erkinligi va huquqiy maqomi bilan izohlashga harakat qilganlar. XX asr falsafiy antropologiyasi esa inson qadrini uning ma'naviy mohiyati, ijodkorlik salohiyati va qadriyatlarni anglash qobiliyati bilan bog'lab talqin qiladi. Natijada inson qadri biologik yoki ijtimoiy belgilar yig'indisi emas, balki insonning ajralmas ontologik xususiyati sifatida qarala boshlandi [2; 5].

Antonio Pele inson qadri konsepsiyasining tarixiy shakllanishini tahlil qilar ekan, uning mazmuni turli davrlarda turlicha talqin etilgan bo'lsa-da, asosiy g'oya insonning daxlsizligi va ajralmas qadr-qimmatini e'tirof etishga borib taqalishini ta'kidlaydi. Muallifning fikricha, inson qadri tushunchasi tabiiy huquq, axloq falsafasi va siyosiy tafakkur rivoji bilan birgalikda takomillashib, bugungi kunda demokratik jamiyatning fundamental tamoyiliga aylangan [1]. Mazkur yondashuv Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasining g'oyaviy asoslari bilan hamohangdir. Chunki taraqqiyot strategiyasida davlat faoliyatining bosh mezonini iqtisodiy ko'rsatkichlar emas, balki insonning manfaatlari, huquqlari, erkinliklari va munosib hayot kechirishi uchun zarur sharoitlarni yaratishdan iborat ekanligi alohida ta'kidlanadi. Bu esa inson qadri tamoyilining davlat siyosatidagi ustuvor metodologik prinsipga aylanganligini ko'rsatadi [3].

Shu nuqtai nazardan qaraganda, inson qadri tushunchasini faqat axloqiy yoki huquqiy kategoriya sifatida baholash yetarli emas. U bir vaqtning o'zida aksiologik,

antropologik, siyosiy va huquqiy mazmunga ega bo'lgan integrativ falsafiy kategoriyadir. Insonning biologik mavjudligi emas, balki uning erkinligi, sha'ni, qadri-qimmati, ijtimoiy faolligi va o'z salohiyatini ro'yobga chiqarish imkoniyatlari ushbu kategoriyaning mazmunini belgilaydi. Shu sababli inson qadri tamoyili bugungi kunda yangi ijtimoiy taraqqiyot paradigmasining nazariy asosini tashkil etmoqda.

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida inson qadri tamoyilining ustuvor yo'nalish sifatida belgilanishi jamiyat taraqqiyotining mazmuni va mezonlariga nisbatan yangicha falsafiy yondashuvni shakllantirdi. Mazkur yondashuvga ko'ra, davlatning asosiy vazifasi iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilangina cheklanmay, insonning huquq va erkinliklarini ro'yobga chiqarish, uning ijtimoiy faolligi va munosib hayot kechirishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishdan iboratdir (Мирзиёев, 2022). Natijada inson qadri davlat boshqaruvining g'oyaviy shiori emas, balki barcha islohotlarning metodologik mezoniga aylanmoqda. Mazkur tamoyilni falsafiy jihatdan tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, inson qadri huquqiy, axloqiy va aksiologik yondashuvlarning o'zaro integratsiyasi asosida shakllanadigan murakkab ijtimoiy hodisadir. Hegelning shaxs erkinligi va huquqiy davlat haqidagi qarashlari insonning huquqiy maqomini asoslab bersa, Berdyayev inson qadrining ma'naviy mohiyatini erkin ijodkorlik va shaxsning ichki erkinligi bilan bog'laydi (Гегель, 1990; Бердяев, 1993). Nazarov esa qadriyatlarni jamiyat taraqqiyotini belgilovchi mezon sifatida talqin etib, insonni barcha qadriyatlarning markaziga qo'yadi (Назаров, 2004). Ushbu nazariy qarashlarning o'zaro uyg'unligi Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasining falsafiy negizini tashkil etadi.

Bizningcha, inson qadri tamoyilining ilmiy mohiyati shundan iboratki, u shaxs manfaatlarini himoya qilish bilan cheklanmay, jamiyat taraqqiyotining sifat ko'rsatkichlarini baholash mezoni vazifasini ham bajaradi. Taraqqiyot darajasi iqtisodiy resurslar yoki statistik ko'rsatkichlar bilan emas, balki insonning o'z salohiyatini erkin namoyon eta olishi, ta'lim olishi, mehnat qilishi, ijtimoiy himoyaga ega bo'lishi va davlat boshqaruvida faol ishtirok etishi orqali belgilanadi. Shu bois inson qadri tamoyili

zamonaviy ijtimoiy taraqqiyotning konseptual paradigmasi sifatida nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega. Xulosa qilib aytganda, inson qadri tushunchasi falsafiy tafakkur taraqqiyoti davomida axloqiy kategoriya doirasidan chiqib, zamonaviy demokratik jamiyatning universal tamoyiliga aylangan. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasida ushbu tamoyil davlat siyosatining metodologik asosi sifatida namoyon bo‘lib, inson manfaatlarini ta‘minlash, huquq va erkinliklarini kafolatlash hamda ijtimoiy adolatni qaror toptirishning bosh mezoni sifatida talqin etiladi. Tadqiqot natijasida inson qadri huquqiy, aksiologik va antropologik yondashuvlarni o‘zida mujassamlashtiruvchi integrativ falsafiy kategoriya ekanligi asoslandi. Shuningdek, uning yangi ijtimoiy taraqqiyot paradigmasi sifatidagi mazmuni davlat va jamiyat rivojlanishini inson manfaatlari orqali baholashga xizmat qiluvchi metodologik model sifatida tavsiflandi. Mazkur yondashuv inson qadri tamoyilini Yangi O‘zbekiston taraqqiyotining nazariy va amaliy asoslaridan biri sifatida e‘tirof etish imkonini beradi.

Foydalangan adabiyotlar

1. Pele A. Human Dignity in Philosophy and History: PhD Dissertation. – Madrid: Universidad Carlos III de Madrid, 2010. – 1189 p.
2. Гегель Г. В. Философия права. – Москва: Мысль, 1990. – 524 с.
3. Мирзиёев Ш. М. Инсон қадри, унинг ҳуқуқ ва эркинликлари, қонуний манфаатлари учун [Матн] / Ш.М. Мирзиёев. – Тошкент: “O‘zbekiston” нашриёти, 2022. – 416 б.
4. Назаров Қ. Қадриятлар фалсафаси (аксиология). – Тошкент: Файласуфлар миллий жамияти нашриёти, 2004. – 85 б.
5. Проблема человека в западной философии: Переводы / Сост. и послесл. П. С. Гуревича; Общ. ред. Ю. Н. Попова. – Москва: Прогресс, 1988. – 552 с.
6. Шодиев Ж. Ж. Инсон қадри феномени: ижтимоий-фалсафий таҳлил: фалсафа фанлари доктори (DSc) диссертацияси автореферати. – Бухоро, 2025. – 78 б.

